

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Β' ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ

της υπ' αριθ. 39911/98 προσφυγής

του

Α.Π.

κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Β' Τμήμα),
αφού διασκέφτηκε στις 9 Δεκεμβρίου 1999 σε συμβούλιο απαρτιζόμενο
από τους:

M. Fischbach, *Πρόεδρο,*

K. A. Ροζάκη,

G. Bonello,

V. Straznicka,

P. Lorenzen,

A. B. Baka,

A. Kovler, *Δικαστές,*

και τον E. Fribergh, *Γραμματέα του Τμήματος.*

Έχον υπ' όψη το άρθρο 34 της Σύμβασης για την Προάσπιση των
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Έχον υπ' όψη την προσφυγή που ασκήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου
1998 από τον Α.Π. κατά της Ελλάδος και
καταχωρήθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 1998 με αριθμό φακέλου
δικογραφίας 39911/98.

Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Έχον υπ' όψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλε η εναγόμενη κυβέρνηση στις 27 Απριλίου 1999 και την από 25 Ιουνίου 1999 αντίκρουση του προσφεύγοντος.

Αφού διασκέφτηκε.

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ο προσφεύγων είναι Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1926. Είναι συνταξιούχος και διαμένει στην Αθήνα. Ο προσφεύγων είναι ο πρόεδρος και ο κύριος μέτοχος της ανώνυμης εταιρείας « N.A.E. ». Εκπροσωπείται ενώπιον του Δικαστηρίου από τους Δικηγόρους Αθηνών Γεώργιο Φουφόπουλο και Φώτιο Καραγιαννόπουλο.

Τα περιστατικά της υπόθεσης, όπως εκτίθενται από τους διαδίκους, έχουν εν συντομία ως εξής.

Στις 9 Ιανουαρίου 1989, το Ελληνικό Δημόσιο, με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, προέβη στην απαλλοτρίωση οικοπέδου συνολικού εμβαδού 25.635,38 τ.μ., για την κατασκευή της νέας εθνικής οδού Σταυρού-Ελευσίνας. Μεταξύ των προς απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών, ήταν και ένα οικόπεδο εμβαδού 1.063 τ.μ., το 50% του οποίου ανήκει στον προσφεύγοντα και το 50% στην ανώνυμη εταιρεία « N.A.E. ».

Στις 9 Δεκεμβρίου 1993, το Ελληνικό Δημόσιο άσκησε ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αίτηση, με την οποία ζητούσε να καθοριστεί προσωρινή τιμή μονάδας αποζημίωσης ανά τετραγωνικό μέτρο.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1995, το δικαστήριο καθόρισε την προσωρινή τιμή μονάδας αποζημίωσης σε 55 000 δραχμές ανά τετραγωνικό μέτρο.

Στις 28 Μαρτίου 1995, το Δημόσιο προσέφυγε ενώπιον του Εφετείου Αθηνών ζητώντας να καθοριστεί η οριστική τιμή μονάδας αποζημίωσης. Στις από 20 Νοεμβρίου 1995 προτάσεις του, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι η πραγματική αξία του οικοπέδου του ανερχόταν στο ποσό των 120 000 δραχμών το τετραγωνικό μέτρο. Ο προταθείς από το Δημόσιο μάρτυρας εκτίμησε την αξία των προς απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών σε 27 000 δραχμές το τετραγωνικό μέτρο, διευκρινίζοντας ότι τα επί του αυτοκινητοδρόμου οικόπεδα ήταν κατά 15% μεγαλύτερης αξίας σε σχέση προς τα υπόλοιπα.

Στις 20 Φεβρουαρίου 1996, το Εφετείο Αθηνών καθόρισε την οριστική τιμή μονάδας αποζημίωσης σε 50 000 δραχμές το τετραγωνικό μέτρο. Η τιμή αυτή αφορούσε είκοσι τέσσερα προς απαλλοτρίωση οικόπεδα, στα οποία συμπεριλαμβανόταν το οικόπεδο του προσφεύγοντος.

Στις 29 Ιουλίου 1996, ο προσφεύγων και η ανώνυμη εταιρεία υπέβαλαν αίτηση αναίρεσης. Υποστήριξαν ότι το Εφετείο, καθορίζοντας αποζημίωση σαφώς κατώτερη της πραγματικής αξίας του οικοπέδου, είχε παραβιάσει το δικαίωμά τους στην ιδιοκτησία, που κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα της Ελλάδος και το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 στη Σύμβαση. Παραπονέθηκαν επίσης ότι το Εφετείο δεν είχε λάβει υπ' όψη του όλα τα αποδεικτικά μέσα, κατά παράβαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

Την 1^η Ιουλίου 1997, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση αναίρεσης (απόφαση υπ' αριθ. 1205/1997). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε στις 14 Οκτωβρίου 1997 και ο προσφεύγων έλαβε στα χέρια του αντίγραφο στις 4 Νοεμβρίου 1997.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενος το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, ο προσφεύγων παραπονείται ότι τα δικαστήρια που επελήφθησαν της υπόθεσής του, υπέπεσαν σε νομικά σφάλματα και ότι η δίκη ενώπιόν τους δεν υπήρξε δίκαια.
2. Ο προσφεύγων παραπονείται επίσης ότι στερήθηκε της ιδιοκτησίας του χωρίς ωστόσο να εισπράξει πλήρη και δίκαια αποζημίωση, κατά παράβαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η προσφυγή εισήχθη στις 10 Φεβρουαρίου 1998 και καταχωρήθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 1998.

Στις 21 Οκτωβρίου 1998, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποφάσισε να γνωστοποιήσει την προσφυγή στην εναγόμενη κυβέρνηση, καλώντας την να υποβάλει εγγράφως τις παρατηρήσεις της επί του παραδεκτού και του βασίμου της εν λόγω προσφυγής.

Η Κυβέρνηση υπέβαλε τις παρατηρήσεις της στις 27 Απριλίου 1999, αφού η παραχωρηθείσα προθεσμία παρατάθηκε δύο φορές, και ο προσφεύγων αντέκρουσε στις 25 Ιουνίου 1999, αφού η παραχωρηθείσα προθεσμία παρατάθηκε μία φορά.

Δυνάμει του άρθρου 5 § 2 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 11, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1998, η υπόθεση εξετάζεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από της ημερομηνίας αυτής.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Επικαλούμενος το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, ο προσφεύγων παραπονείται ότι τα δικαστήρια που επελήφθησαν της υπόθεσής του υπέπεσαν σε νομικά σφάλματα και ότι η δίκη ενώπιόν τους δεν ήταν δίκαια.

Οι οικείες διατάξεις του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης έχουν ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως (...), υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

Εφόσον η αιτίαση αυτή μπορεί να εκληφθεί ως αναφερόμενη στην εκτίμηση των αποδείξεων και το αποτέλεσμα της διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι σύμφωνα με το άρθρο 19 της Σύμβασης, μοναδικό καθήκον του είναι η εξασφάλιση του σεβασμού των αναληφθεισών από τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση. Ειδικότερα, δεν είναι αρμόδιο να κρίνει επί σφαλμάτων νόμου ή ουσίας στην οποία φέρεται ότι υπέπεσε δικαστήριο, εκτός αν και κατά το μέτρο που θα μπορούσαν να έχουν θίξει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προστατεύονται από τη Σύμβαση. Αν και η Σύμβαση κατοχυρώνει στο

άρθρο της 6 το δικαίωμα σε δικαία δίκη δεν εμπεριέχει ωστόσο κάποια ρύθμιση όσον αφορά το παραδεκτό των αποδείξεων αυτών καθ'αυτών, ζήτημα που εμπίπτει κατ' αρχήν στο πεδίο του εσωτερικού δικαίου (βλέπε, *in fine*, την απόφαση Garcia Ruiz κατά της Ισπανίας, της 21^{ης} Ιανουαρίου 1999, που θα δημοσιευτεί στο *Recueil des arrêts et décisions* 1999, § 28).

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων έτυχε κατ' αντιμωλία διαδικασίας, κατά την οποία μπόρεσε να υποβάλει τα επιχειρήματα που έκρινε κατάλληλα για να υποστηρίξει την υπόθεσή του.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι, εκτιμούμενη στο σύνολό της, η επίδικη διαδικασία ήταν δικαία, υπό την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

Κατά συνέπεια η προσφυγή ως προς το μέρος αυτό είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

2. Ο προσφεύγων παραπονείται επίσης ότι παραβιάστηκε το δικαίωμά του στο σεβασμό της περιουσίας του. Επικαλείται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, που έχει ως εξής:

«Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου, όρους.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θέτουν σε ισχύ τους νόμους τους οποίους κρίνους αναγκαίους για τη ρύθμιση της χρήσης της περιουσίας σύμφωνα προς το γενικό συμφέρον ή

προς εξασφάλιση της καταβολής των φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι η αποζημίωση που καθόρισαν τα εσωτερικά δικαστήρια ήταν ευλόγως ανάλογη της αξίας του οικοπέδου που απαλλοτριώθηκε. Σε κάθε περίπτωση, η Κυβέρνηση υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο δεν αποτελεί δικαστήριο τετάρτου βαθμού και δεν είναι αρμόδιο να προβεί σε επανεξέταση των αποδείξεων επί των οποίων βασίστηκαν τα εσωτερικά δικαστήρια για τον καθορισμό της περί ης ο λόγος αποζημίωσης.

Ο προσφεύγων αντικρούει τις θέσεις της Κυβέρνησης. Υποστηρίζει ειδικότερα ότι το Εφετείο Αθηνών καθόρισε μία και μοναδική τιμή μονάδας αποζημίωσης για είκοσι τέσσερις ιδιοκτησίες που απαλλοτριώθηκαν, χωρίς να λάβει υπ' όψη τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του ακινήτου του. Ο προσφεύγων υποστηρίζει στο σημείο αυτό ότι το επί του αυτοκινητοδρόμου οικόπεδό του ήταν κατά 15% μεγαλύτερης αξίας σε σχέση προς τα υπόλοιπα οικόπεδα.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ένα μέτρο επέμβασης στο δικαίωμα στο σεβασμό της περιουσίας πρέπει να τηρεί «δικαία ισορροπία» ανάμεσα στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος της κοινότητας και στις επιταγές της προστασίας των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων (βλέπε, μεταξύ άλλων, την απόφαση Sporrong και Lönnroth κατά της Σουηδίας, της 23^{ης} Σεπτεμβρίου 1982, série A, n° 52, σ. 26, § 69). Για να κριθεί αν με το επίδικο μέτρο τηρείται η επιθυμητή δικαία ισορροπία και κυρίως αν δεν βαρύνεται ο προσφεύγων με δυσανάλογο βάρος, συντρέχει λόγος να ληφθεί υπ' όψη ο τρόπος αποζημίωσης που προβλέπεται από την εσωτερική νομοθεσία. Ως προς τούτο, χωρίς την καταβολή ενός ποσού που τελεί σε εύλογη σχέση προς την αξία του περιουσιακού στοιχείου, μία αποστέρηση της ιδιοκτησίας αποτελεί συνήθως

υπερβολική βλάβη που δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 1. Με το άρθρο αυτό δεν κατοχυρώνεται εντούτοις σε όλες τις περιπτώσεις το δικαίωμα σε πλήρη αποζημίωση, διότι θεμιτοί λόγοι «δημόσιας ωφέλειας» είναι δυνατό να συντρέξουν για αποζημίωση κατώτερη της πλήρους αγοραστικής αξίας (βλέπε την απόφαση Ιερές Μονές κατά της Ελλάδος, της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1994, série A n° 301-A, σ. 34-35, §§ 70-71).

Αν και είναι αλήθεια ότι εν προκειμένω η διαφορά ανάμεσα στα ποσά που επιδίκασαν τα ελληνικά δικαστήρια και στα ποσά που ζητά ο προσφεύγων είναι σημαντική, το Δικαστήριο δεν ανευρίσκει, εν τούτοις, κανένα στοιχείο που να αποδεικνύει ότι η καθορισθείσα αποζημίωση δεν τελούσε σε εύλογη σχέση προς την αξία της ιδιοκτησίας που απαλλοτριώθηκε (βλέπε την απόφαση Παπαχελά κατά της Ελλάδος, της 25^{ης} Μαρτίου 1999, που θα δημοσιευθεί στο *Recueil des arrêts et décisions* 1999, §§ 49-50).

Έχον υπ' όψη το περιθώριο εκτίμησης που το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 αφήνει στις εθνικές αρχές και «τη δημόσια ωφέλεια» της απαλλοτρίωσης, το Δικαστήριο κρίνει ότι από τα περιστατικά εν προκειμένω δεν προκύπτει παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

Κατά συνέπεια, η προσφυγή είναι ως προς το μέρος αυτό προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

ΚΗΡΥΣΣΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΗ.

(υπογραφή)

Marc Fischbach

Πρόεδρος

(υπογραφή)

Erik Fribergh

Γραμματέας

Ακριβής μετάφραση από τη Γαλλική εκ του συνημμένου υπηρεσιακού
εγγράφου.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ